

9

9 Blik op Zeeland: nu en later

In het kort

- De perceptie over de ontwikkelingen in Zeeland is sinds 2021 iets negatiever geworden, al blijft de helft van de inwoners optimistisch.
- Jongere inwoners zijn optimistischer over toekomstige ontwikkelingen, maar waarderen het huidige Zeeland lager dan ouderen.
- De inwoners waarderen het Zeeuws landschap, de samenleving en de economie hoog.
- Inwoners noemen vooral rust, natuur, ruimte en saamhorigheid als sterke punten van de provincie.
- Belangrijkste problemen volgens inwoners zijn de bereikbaarheid, het zorgaanbod en het aanbod en de betaalbaarheid van woningen.
- Wonen en ouderenzorg zijn voor inwoners de belangrijkste prioriteiten richting 2050.
- Bij toekomstige woning- en wegenbouw is er geen duidelijke voorkeur voor het gebruik van ruimte; inwoners willen natuur en landbouwgrond niet zomaar opgeven.

In Zeeland wordt in het beleid vooruitgekeken naar de toekomst. Met het traject Zeeland 2050 werken overheden, bedrijven, maatschappelijke organisaties en inwoners samen (Overleg Zeeuwse Overheden, 2025). Zij maken een visie voor de lange termijn. Het doel is dat Zeeland ook in 2050 een sterke en leefbare provincie is. Daarbij gaat het om voldoende werk, toegang tot basisvoorzieningen (zoals zorg en winkels), een betrouwbare energievoorziening, goede bereikbaarheid en een aantrekkelijk landschap.

In dit venster beschrijven we hoe inwoners zelf naar de toekomst van Zeeland kijken. We beantwoorden twee vragen. Hoe vinden inwoners dat het nu gaat in Zeeland? Welke keuzes zouden zij maken voor de toekomst?

Om deze vragen te beantwoorden, hebben we inwoners gevraagd wat zij goed vinden gaan in Zeeland, wat minder goed gaat en welke keuzes zij belangrijk vinden richting 2050. Voordat we de resultaten bespreken, kijken we eerst naar cijfers die uit de regionale Monitor Brede Welvaart van het CBS (2025) komen. Deze cijfers gaan over de dimensie 'later'.

Beeld CBS-monitor

Het CBS kijkt niet alleen naar de welvaart nu, maar ook naar de welvaart later. De dimensie 'hier en nu' gaat over hoe welvaart op dit moment is verdeeld. De indicatoren bij deze dimensie zijn in de vorige vensters besproken.

De dimensie 'later' van het CBS laat zien hoe het gaat met de middelen die belangrijk zijn voor de toekomst van inwoners, zoals inkomen, kennis, gezondheid en de kwaliteit van het milieu. Met deze middelen kan een volgende generatie dezelfde kansen en kwaliteit van leven hebben als de huidige generatie. Bijvoorbeeld: voldoende inkomen, startkwalificaties, een goede gezondheid en een gezonde leefomgeving bepalen in hoeverre kinderen en kleinkinderen kunnen leren, werken en opgroeien in een veilige en leefbare omgeving. Het gaat dus om zaken die op de lange termijn beschikbaar moeten blijven en die iets opleveren voor mensen. Het CBS noemt deze middelen 'kapitalen' en deelt ze in vier vormen in economisch, menselijk, sociaal en natuurlijk kapitaal.

Voor Zeeland laten de cijfers een divers beeld zien (CBS, 2025):

- Op het gebied van *menselijk kapitaal* scoort Zeeland lager dan veel andere provincies. Relatief weinig inwoners hebben een startkwalificatie. Ook geeft 72 procent van de inwoners aan dat zij hun gezondheid als (zeer) goed ervaren. Dat is iets lager dan het landelijk gemiddelde van 74 procent. De gemiddelde arbeidsduur per week ligt ongeveer gelijk aan het Nederlandse gemiddelde.
- Op het gebied van *natuurlijk kapitaal* scoort Zeeland goed op sommige punten. Zo is de opwekking van zonne-energie door huishoudens per woning hoog. Ook is er per inwoner veel groen- en watergebied, exclusief reguliere landbouw. Tegelijkertijd staat de kwaliteit van de natuur onder druk. Het aandeel natuurlijke

ecosystemen¹ op land is relatief laag en de uitstoot van broeikasgassen ligt hoger dan gemiddeld. Dit kan ertoe leiden dat toekomstige generaties te maken krijgen met een ongezondere leefomgeving, minder natuur en meer klimaatgerelateerde risico's. Het aandeel bebouwd gebied bedraagt tien procent en ligt rond het landelijk gemiddelde.

- Op het gebied van *economisch* en *sociaal kapitaal* scoort Zeeland overeenkomstig met veel andere provincies. Het inkomen en de schulden van inwoners liggen rond het landelijk gemiddelde. Ook de sociale cohesie (oftewel de verbondenheid met de buurt en omgang tussen buurtbewoners), net als het vertrouwen in andere mensen en in instituties, is gemiddeld.

Beleving van inwoners

De cijfers van het CBS laten zien hoe Zeeland scoort ten opzichte van andere provincies. Ze zeggen echter weinig over hoe inwoners zelf de ontwikkelingen in Zeeland ervaren. Ook laten ze niet zien welke keuzes inwoners belangrijk vinden voor de toekomst. We vervolgen daarom met bevindingen uit *Leven in Zeeland* die inzicht geven in hoe inwoners de huidige Zeeuwse samenleving, economie en het landschap beoordelen. Deze beoordeling laat zien waar inwoners tevreden over zijn en waar zij minder tevreden over zijn. Daarmee geeft het een eerste indicatie van waar aandacht of verandering nodig is volgens inwoners richting de toekomst.

Inwoners beoordelen het Zeeuws landschap het hoogst

Inwoners zijn het meest positief over het Zeeuws landschap. Ongeveer negen op de tien inwoners (92%) zijn hier (zeer) tevreden over, wat neerkomt op een rapportcijfer van 7 of hoger. De Zeeuwse samenleving en de economie krijgen iets lagere cijfers, maar worden nog steeds goed beoordeeld.

Tabel 9.1 Waardering van diverse aspecten van de maatschappij (in gemiddelden en procenten)

	2021		2026	
	Gemiddelde	% tevreden	Gemiddelde	% tevreden
Zeeuwse samenleving	7,6	89%	7,5	86%
Economie van Zeeland	7,2	78%	7,2	77%
Landschap van Zeeland	-	-	8,0	92%

Noot. ‘Kunt u aangeven hoe tevreden u bent met ....?’ Score tussen 1 (= zeer ontevreden) en 10 (= zeer tevreden). Hiervan is het gemiddelde genomen en is het percentage inwoners gepresenteerd dat een 7 of hoger geeft. In lijn met de analysewijze van het Sociaal en Cultureel Planbureau zijn de antwoordopties ‘ik weet het niet’ hier buiten beschouwing (SCP, 2025). In ons onderzoek betrof deze categorie voor samenleving, economie en landschap respectievelijk 3%, 13% en 2%.

Bron: *Leven in Zeeland*, 2025

¹ Het CBS gaat uit van de volgende natuurlijke ecosystemen: bosgebieden, heide en stuifzandgebieden, moeras- en veengebieden, duin- en kustgebieden, natuurlijke graslanden en natuurlijke akkerbouw- en tuinbouwgebieden. De ecosystemen rivieren en kanalen, en meren en reservoirs, nemen zij niet mee.

Tevredenheid over samenleving daalt licht sinds 2021

Het aandeel inwoners dat de Zeeuwse samenleving een 7 of hoger geeft, is in 2025 iets gedaald ten opzichte van 2021: toen was 89 procent (zeer) tevreden. In 2025 is dit 86 procent. De tevredenheid over de Zeeuwse economie is vrijwel gelijk gebleven. Nog steeds geeft ongeveer driekwart van de inwoners aan hier (zeer) tevreden over te zijn. De waardering voor het Zeeuws landschap is in 2025 voor het eerst gemeten en kan daarom niet worden vergeleken met 2021.

Oudere inwoners zijn meer tevreden dan jongere inwoners

Over het algemeen zijn oudere inwoners meer tevreden dan jongere inwoners. Zo is 89 procent van de inwoners van 60 jaar en ouder (zeer) tevreden over de Zeeuwse samenleving. Bij inwoners van 16 tot en met 44 jaar is dit 84 procent. Voor de economie geldt eenzelfde patroon: bij de oudste groep is 79 procent (zeer) tevreden, en bij de jongste groep 75 procent. Ook het landschap wordt iets positiever beoordeeld door oudere inwoners: 93 procent tegenover 90 procent bij de jongere groep.²

Tevredenheid verschilt per gemeente en per thema

In alle gemeenten beoordelen inwoners het landschap ongeveer even positief. Als het gaat om de tevredenheid over de samenleving dan zijn de verschillen groter. In de gemeenten Goes (91%), Veere (89%) en Middelburg (89%) ligt het aandeel (zeer) tevreden inwoners hoger dan het Zeeuwse gemiddelde van 86 procent. In Vlissingen (81%) en Terneuzen (84%) ligt dit aandeel lager.

Voor de economie zijn de verschillen tussen gemeenten nog groter. Goes (82%), Veere (83%) en Tholen (83%) scoren boven het Zeeuwse gemiddelde van 77 procent. In Hulst (74%), Sluis (68%) en Vlissingen (69%) ligt de tevredenheid juist lager.

Meer inwoners zien negatieve ontwikkelingen, maar de helft is positief

We hebben inwoners ook gevraagd hoe zij in het algemeen kijken naar de ontwikkelingen in Zeeland. De resultaten laten zien dat hun mening sinds 2021 is veranderd.

Het aandeel inwoners dat vindt dat het in Zeeland over het algemeen de verkeerde kant opgaat, is toegenomen. In 2021 ging het om 19 procent. In 2025 is dit gestegen naar 27 procent. Toch vindt de helft van de inwoners dat het over het algemeen de goede kant opgaat. Het aandeel inwoners dat aangeeft het niet te weten, is nagenoeg gelijk gebleven. In 2021 was dit 23 procent en in 2025 24 procent.

Optimisme verschilt per leeftijdsgroep

Inwoners van 16 tot en met 44 jaar zijn het meest positief over de ontwikkelingen in Zeeland. In deze groepen zijn er aanzienlijk meer inwoners die vinden dat het de goede kant op gaat dan inwoners die vinden dat het de verkeerde kant op gaat. Bij inwoners van 45 tot en met 59 jaar is dit verschil het kleinst. Dat betekent dat zij minder positief zijn dan andere leeftijdsgroepen. Bij inwoners van 60 jaar en ouder is het verschil weer groter dan bij de middelste leeftijdsgroep.

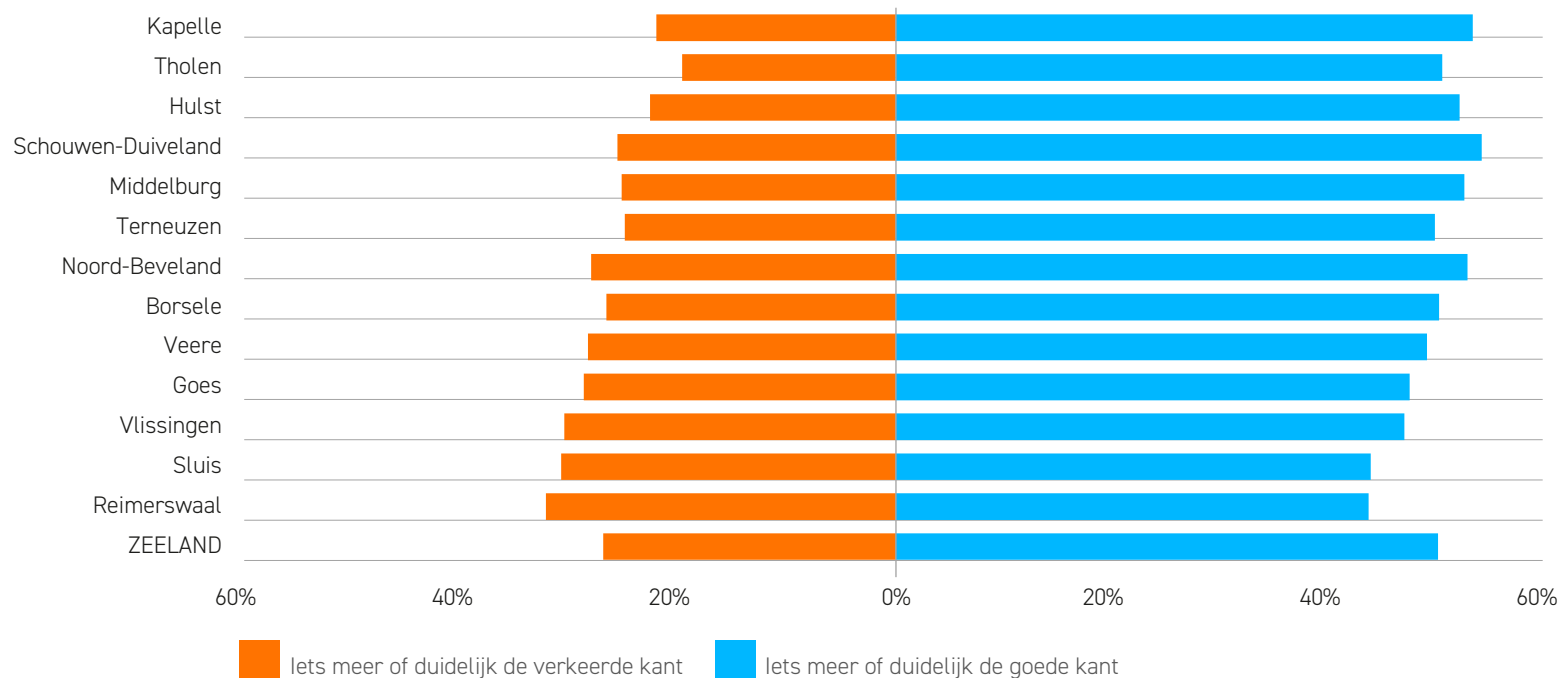
² Het SCP onderzoekt in Burgerperspectieven hoe Nederlanders aankijken tegen de economie en samenleving in Nederland. In ons onderzoek is specifiek gevraagd naar de Zeeuwse economie en samenleving, waardoor een vergelijking met landelijke cijfers niet mogelijk is.

Verschillen tussen gemeenten

Ook tussen gemeenten zijn er verschillen waar te nemen in de beoordeling van de algemene ontwikkelingen in Zeeland. Inwoners van Kapelle en Tholen zijn het meest positief: in deze gemeenten is het verschil tussen het aandeel inwoners dat vindt dat het de goede kant op gaat (50-53%) en het aandeel dat het de verkeerde kant op gaat (20-22%) het grootst.

Ook in Hulst en op Schouwen-Duiveland is dit verschil relatief groot (52-54% positief tegenover 23-26% negatief). In gemeenten als Reimerswaal, Sluis en Vlissingen is het verschil juist kleiner (44-47% positief tegenover 31-32% negatief) en zijn inwoners minder positief over de richting waarin Zeeland zich ontwikkelt.

Figuur 9.1 Algemeen oordeel over de ontwikkelingen in Zeeland, naar woongemeente; gerangschikt naar saldo van positieve en negatieve oordelen [a]

Bron: Leven in Zeeland, 2025

Wat gaat goed en wat zijn de belangrijkste problemen volgens de Zeeuwse inwoners

We hebben inwoners gevraagd wat zij goed vinden gaan in de provincie en wat zij op dit moment als de belangrijkste problemen zien in Zeeland. Zij konden bij beide vragen een toelichting geven van maximaal 250 tekens. In totaal hebben 8.237 inwoners een toelichting gegeven over wat goed gaat in Zeeland. Daarnaast hebben 9.027 inwoners aangegeven wat volgens hen de belangrijkste problemen zijn.

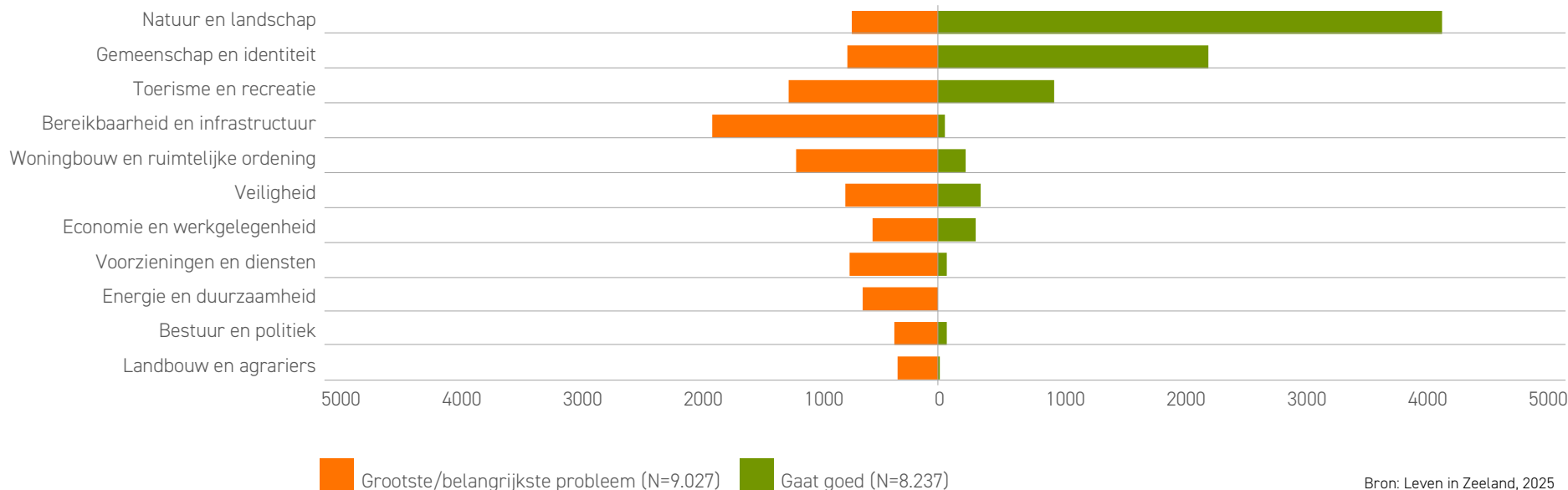
Natuur, gemeenschap en bereikbaarheid domineren de beleving

Uit de antwoorden op beide open vragen komen elf overkoepelende thema's naar voren (Zie ook Onderzoeksverantwoording).

Figuur 9.2 laat zien hoeveel antwoorden in elk thema vallen.

Als we kijken naar wat inwoners vinden dat goed gaat in Zeeland, dan vallen veel antwoorden binnen het thema natuur en landschap. Meer dan de helft van de respondenten geeft een antwoord dat bij dit thema past. Ook binnen het thema gemeenschap en identiteit zien we veel antwoorden met een positieve beoordeling.

Figuur 9.2 Verdeling (aantal) inwonersantwoorden over wat goed gaat in Zeeland en wat zij de belangrijkste problemen in de provincie vinden, naar thema

Bron: Leven in Zeeland, 2025

Tabel 9.2 Meest voorkomende woorden en woordcombinaties per thema [a,b]

Thema	Grootste / belangrijkste probleem (woordfrequentie)	Gaat goed (woordfrequentie)
Natuur en landschap	Natuur (263), vervuiling (167), PFAS (137), landschap (136) en milieu (114).	Rust (2092), natuur (1386), ruimte (1203), mooi (785), landschap (523), omgeving (477), prachtig (224), groen (186), water (181), kust (162), schoon (120), landelijk (62) en polder (59).
Gemeenschap en identiteit	Asielzoekers (180), vergrijzing (149), samenleving (87) en elkaar (68).	Elkaar (471), saamhorigheid (407), trots (369), nuchter (267), samenleving (239), vriendelijk (218), gemoedelijk (154), mentaliteit (148), vrijheid (121), identiteit (73) en hulp (61)
Toerisme en recreatie	Toerisme (1142), drukte (278), vakantieparken (185) en kustlijn (151).	Toerisme (410), strand (363), fietsen (186), evenementen (80).
Bereikbaarheid en infrastructuur	Openbaar vervoer (794), bereikbaarheid (447), tunnel (277), ov (211), auto (167), bus (123), A58 (106), Vlaketunnel (91), verbinding (80) en trein (75).	
Woningbouw en ruimtelijke ordening	Woningtekort (422), betaalbaarheid (362), wonen (193), huizen (148), woningbouw (120) en starters (111).	Kleinschalig (96) en betaalbaar wonen (91).
Veiligheid	Criminaliteit (199), overlast (187), veiligheid (172), politie (86) en drugs (57)	Veiligheid (313) en weinig criminaliteit (76)
Economie en werkgelegenheid	Bedrijven (206), werkgelegenheid (98), opleidingen (75), economie (70), banen (68) en werk (61).	Werk (132), economie (87) en bedrijvigheid (67)
Voorzieningen en diensten	Voorzieningen (267), zorg (266), ziekenhuis (193), winkels (138).	Winkels (63)
Energie en duurzaamheid	Nieuwe kerncentrale (455), energie (179), windmolens (84) en hoogspanningsmasten (68).	
Bestuur en politiek	Overheid (118), Den Haag (79) en politiek (62).	
Landbouw en agrariërs	Landbouw (180), boeren (155) en stikstof (74)	

[a] Alleen woorden of woordcombinaties die vaker dan 50 keer zijn genoemd, staan in de tabel.

[b] Tussen haakjes de aantallen antwoorden

De analyse van de (belangrijkste) problemen laat zien dat veel antwoorden onder de thema's bereikbaarheid en infrastructuur vallen. Daarna volgen toerisme, recreatie, woningbouw en ruimtelijke ordening.

De mening van inwoners over thema's zoals toerisme, veiligheid en woningbouw is verdeeld. Bij deze thema's noemen inwoners zowel dingen die goed gaan als dingen die niet goed gaan.

Rust, saamhorigheid en woningtekort vormen de kern

Om beter te begrijpen wat inwoners bedoelen, hebben we gekeken naar de woorden of woordcombinaties die zij in hun antwoorden gebruiken als ze tevreden zijn of als zij zich zorgen maken.

Bij positieve ervaringen met natuur en landschap komen vooral woorden als rust, ruimte en natuur voor. Dit laat zien dat inwoners de openheid en het groene karakter van Zeeland waarderen. Bij gemeenschap en identiteit zien we woorden als 'elkaar', 'saamhorigheid' en 'nuchter'. Dit wijst op waardering voor de sociale verbondenheid, mentaliteit en onderlinge hulp.

Bij het aangeven van problemen van bereikbaarheid en infrastructuur wordt vaak het openbaar vervoer genoemd als grootste probleem. Bij woningbouw en ruimtelijke ordening gaat het vooral over het woningtekort en de betaalbaarheid van woningen. Bij toerisme en recreatie komen woorden als 'drukke' en 'vakantieparken' regelmatig terug.

Inwoners waarderen ruimte en verbondenheid, zorgen over toerisme en infrastructuur

Om de antwoorden verder concreet te maken, tonen we vanaf hier per thema enkele kenmerkende citaten. Hoe vaker een thema door respondenten wordt genoemd, hoe meer citaten we ervan laten zien. Zo staat het aantal citaten in verhouding tot de 'zwaarte' of het belang van het thema. De citaten zijn bedoeld als illustratie en geven een beeld van zowel waardering als zorgen.

Natuur en landschap

Inwoners noemen natuur en landschap vaak als iets dat goed gaat in Zeeland. Ze waarderen vooral de rust, de ruimte en het groen. Tegelijkertijd uit een kleiner deel van de inwoners zorgen over vervuiling en aantasting van het landschap door bijvoorbeeld industriële activiteiten en infrastructurele projecten.

Gaat goed:

"Fantastische plek om te leven, met heel veel water en ruimte."

"Blij met de ruimte, rust, strand & mooie steden."

"Ik kan nog steeds genieten van onze mooie provincie en blij worden als ik terugkom uit een weekendtrip van de dijken en ons mooie landschap."

"Goede wegen en fietspaden, ruimte, natuur om ons heen.

Overzichtelijk. Niet te grote steden en dorpen."

"Rust, ruimte en de zee."

"Rustig wonen in een mooie omgeving."

Grootste/belangrijkste probleem:

"Vervuilende industrie, PFAS, onnodige aanleg wegen, fijnstof, slecht onderhoud dijken door waterschap."

Gemeenschap en identiteit

Bij gemeenschap en identiteit gaat het vooral om hoe inwoners met elkaar omgaan. Velen spreken hun waardering uit voor vriendelijkheid en saamhorigheid onder elkaar. Tegelijkertijd zijn er zorgen over demografische ontwikkelingen (zoals vergrijzing en de komst van asielzoekers), de toename van onverschilligheid, individualisme en sociale vervreemding, en het gevoel dat mensen minder rekening met elkaar houden.

Gaat goed:

"De vriendelijkheid en gemoedelijkheid van de Zeeuwen, daar ben ik trots op. We zeggen elkaar over het algemeen nog goedendag."

"De behulpzaamheid van de inwoners, het klaarstaan voor een ander en het trotse gevoel om een Zeeuw te zijn."

"De gemeenschapszin, er wordt op straat nog gegroet."

Mentaliteit van leven en laten leven en toch is er een vorm van sociale controle."

"Blij dat in onze provincie nog naar elkaar wordt omgekeken, dat de dorpssamenleving sterk is, zodat mensen de hulp krijgen die de overheid laat liggen."

Grootste/belangrijkste probleem:

"De grootte van de groepen asielzoekers en arbeidsmigranten die geplaatst worden in de dorpen."

"Normen en waarden en zeker respect."

Toerisme en recreatie

Inwoners ervaren toerisme en recreatie zowel positief als negatief. Respondenten waarderen recreatiemogelijkheden en ruimte voor ontspanning, maar maken zich zorgen over drukte en effecten van toerisme op leefbaarheid.

Gaat goed:

"Nog genoeg ruimte om te wandelen en te fietsen, vooral langs het water."

"Ruimte en veelzijdig in jaargetijden, rustig in de winter en bedrijvig in het zomerseizoen. Door het toerisme hebben we een veelzijdigheid aan winkels."

"Goede mix van natuur, industrie, toerisme. Genoeg ruimte voor ontspanning en voor het individu."

Grootste/belangrijkste probleem:

"Het grote aantal toeristen en auto's dat de provincie bezoekt. Inwoners zijn hier de dupe van."

"De balans m.b.t. toerisme is mijns inziens zoek. Toerisme is belangrijk voor onze economie maar mag niet ten koste gaan van onze natuur en leefbaarheid. Een goede plek om te wonen is meer waard dan nog een hotel of vakantiepark."

"Bouw vakantieparken ten koste van milieu. Bouw leuke vakantiewoningen die voor 20% slechts bewoond worden. Verhuur/verkoop woningen aan toeristen, ten nadele van Zeeuwse woningzoekenden."

Bereikbaarheid en infrastructuur

Bereikbaarheid is het thema dat door de meeste inwoners als probleem wordt genoemd. Openbaar vervoer en de kwaliteit van verbindingen staan daarbij centraal.

Grootste/belangrijkste probleem:

- "Bereikbaarheid met openbaar vervoer naar ADRZ Goes, problemen rond de Vlaketunnel, slechte doorstroming A58."
- "Bereikbaarheid met de Randstad is slecht."
- "Het vervoer: bus en trein rijden te weinig en sluiten slecht aan."
- "De verbindingen qua vervoer kunnen nog wel wat beter. Eén spoorlijn is dat wel genoeg voor onze regio?"

Woningbouw en ruimtelijke ordening

Wonen is een thema waar inwoners veel zorgen over uiten. Vooral betaalbaarheid van wonen en het woningtekort worden genoemd. Positieve ervaringen hebben vooral betrekking op het comfortabel wonen in de provincie.

Gaat goed:

- "Mooi, comfortabel en betaalbaar kunnen wonen in een gebied dat vrijwel alles heeft wat je nodig hebt in de directe omgeving. Dit geldt overigens wel alleen als je een auto bezit."

Grootste/belangrijkste probleem:

- "Dat er zo weinig huizen gebouwd worden tegen een betaalbare prijs."
- "Leegstaande panden blijven verwaarloosd achter terwijl nieuwe grond wordt bebouwd."
- "Te kort aan betaalbare woningen vind ik zorgelijk: gaan onze kinderen een huis kunnen vinden?"

Veiligheid

Inwoners ervaren Zeeland over het algemeen als rustig, maar hebben ook zorgen over criminaliteit en geweld, vooral in de steden.

Gaat goed:

"Hier in Zeeland is alles gelukkig nog vrij rustig, weinig criminaliteit en het meeste is onder controle."

Grootste/belangrijkste probleem:

"De toename van geweld en bedreigingen in met name de steden baart mij zorgen."

"Drugs, smokkel en steeds meer jongeren met wapens en messen op zak."

Economie en werkgelegenheid

Over economie en werkgelegenheid noemen inwoners zowel positieve als negatieve punten. Werkgelegenheid en flexibiliteit van ondernemers worden gewaardeerd, terwijl er zorgen bestaan over onderwijs en het vertrek van jongeren uit de provincie.

Gaat goed:

"De werkgelegenheid is hier goed, en de nuchtere Zeeuwse ondernemers weten ondanks allerlei regeltjes toch flexibel een weg te vinden."

Grootste/belangrijkste probleem:

"Te weinig hoger onderwijs, de kinderen verhuizen naar andere provincies en komen niet terug."

Energie en duurzaamheid

Bij energie en duurzaamheid wordt vooral zorg geuit over nieuwe kerncentrales, en de impact van windmolens en zonnepanelen op het landschap.

Grootste/belangrijkste probleem:

"Zeeland wordt te veel belast met de doorvoer van energie, zeker nu er mogelijk nog kerncentrales bij komen."

"Zonnepanelen en windmolens midden in het mooie Zeeuwse landschap."

Voorzieningen en diensten

Inwoners waarderen voorzieningen zoals winkels, festivals en cultuur. Tegelijkertijd worden het aanbod van zorg en de bereikbaarheid van lokale diensten als problemen genoemd.

Gaat goed:

"Natuur, foodtruckfestivals, aanbod poppodia, oog voor traditie, weinig files, winkelaanbod, veel monumenten en historische gebouwen, kust."

Grootste/belangrijkste probleem:

"Opleidingen voor kinderen, natuur, speelplekken voor kinderen, bereikbaarheid ziekenhuizen, dokters en buurtwinkels."

"Verdwijnen van zorg in de directe omgeving."

Bestuur en politiek

Als het gaat om bestuur en politiek, geven inwoners aan dat zij zich onvoldoende gehoord voelen door gemeente en hogere overheden.

Grootste/belangrijkste probleem:

"Dat overheden zo slecht luisteren naar de eigen bevolking (doen hun eigen zin). Geen goede participatie zowel bij gemeente als bij hogere overheid."

"Dat we niet zo belangrijk gevonden worden in Den Haag. Er bestaat nog meer dan de Randstad."

Landbouw en agrariërs

Inwoners maken zich zorgen over zowel de intensieve landbouw alsook over de situatie van boeren.

Grootste/belangrijkste probleem:

"Landbouw moet beter en duurzamer kunnen. Minder gifstoffen en uitputten van de grond."

"Boeren die het moeilijk hebben met stikstof en gebrek aan zoet water."

Prioriteiten richting 2050

We hebben inwoners niet alleen gevraagd hoe het nu gaat in Zeeland. We vroegen ook welke onderwerpen volgens hen aandacht nodig hebben om Zeeland in 2050 een fijne plek te laten zijn. Inwoners konden kiezen uit twintig thema's. Daarnaast konden zij zelf een onderwerp toevoegen: vier procent van de inwoners gaf aan een ander thema belangrijk te vinden.³

Inwoners geven prioriteit aan wonen en zorg voor ouderen

De inwoners geven vooral prioriteit aan betaalbare woningen (44%), toegankelijke zorg voor ouderen (31%) en het oplossen van het woningtekort (28%). Daarnaast worden woningaanpassingen voor ouderen (20%) en goedkopere huurwoningen voor mensen met minder geld (18%) vaak genoemd. Dit laat zien dat wonen en zorg voor kwetsbare groepen voor veel inwoners bovenaan staan.

Daarnaast noemen zij het stimuleren van lokaal ondernemerschap (15%), waterveiligheid en dijkversterking (15%) en meer ruimte voor natuur en biodiversiteit (13%). De thema's investeren in technologie (3%), duurzame energie (2%) en openbaar vervoer (<1%) worden het minst genoemd.

Verschillen tussen gemeenten

We zijn nagegaan of het benoemen van prioriteit verschilt tussen de gemeenten. Het grootste verschil zien we bij het thema oplossen van het woningtekort. Inwoners van Hulst, Sluis en Terneuzen noemen dit thema minder vaak dan inwoners van andere gemeenten (variërend

van 21 tot 22% tegenover 28% gemiddeld). Daarnaast krijgt lokaal ondernemerschap relatief meer aandacht in de Zeeuws-Vlaamse gemeenten dan in de rest van Zeeland (variërend van 17 tot 18% tegenover 15% gemiddeld). Waterveiligheid wordt juist vaker genoemd in de gemeenten Schouwen-Duiveland, Kapelle en Borsele (variërend van 17 tot 18% tegenover 15% gemiddeld). Milieuvriendelijker boeren wordt over de hele linie weinig genoemd, maar iets vaker in de gemeenten Borsele, Veere, Noord-Beveland en Schouwen-Duiveland (variërend van 12 tot 13% tegenover 10% gemiddeld).

Prioriteiten verschillen per leeftijd

Over het algemeen sluiten de thema's die inwoners belangrijk vinden nauw aan bij hun levensfase. Jongere inwoners (16–29 jaar) noemen vooral het tekort aan betaalbare woningen als belangrijk aandachtspunt. Zij benadrukken daarnaast het belang van het oplossen van het woningtekort en de mogelijkheden om zich op te leiden of om te scholen voor banen van de toekomst.

De leeftijdsgroep 30–44 jaar noemt vaker thema's als lokaal ondernemerschap en meer ruimte voor natuur en biodiversiteit. Oudere inwoners (80 jaar en ouder) hechten vooral waarde aan toegankelijke zorg en woningaanpassingen die het mogelijk maken om langer zelfstandig te blijven wonen.

---

³ Dit gaat vooral over onderwerpen zoals het beperken van toerisme, het verbeteren van het zorgaanbod en aandacht voor demografische ontwikkelingen, bijvoorbeeld het aantrekkelijk maken van Zeeland voor jongeren en het reguleren van de instroom van nieuwkomers, zoals asielzoekers.

Figuur 9.3 Percentage inwoners dat aangeeft aan welk thema nu gewerkt moet worden voor een fijn Zeeland in 2050

[a] Bij anders gaat het om zaken zoals het beperken van toerisme, het verbeteren van het zorgaanbod en aandacht voor demografische ontwikkelingen, bijvoorbeeld het aantrekkelijk maken van Zeeland voor jongeren en het reguleren van de instroom van nieuwe inwoners, zoals asielzoekers.

Bron: Leven in Zeeland, 2025

Tabel 9.3 Verdeling van voorkeuren van inwoners bij tien dilemma's

Keuze A	Sterke voorkeur A	Lichte voorkeur A	Lichte voorkeur B	Sterke voorkeur B	Keuze B
We investeren in economische groei, ook als dat ten koste gaat van schone lucht en rust.	6%	14%	39%	41%	Schone lucht en rust moeten behouden blijven, ook als dat betekent dat de economie minder groeit.
Gebouwen met cultuurhistorische waarde moeten blijven staan, ze mogen niet worden gesloopt voor nieuwbouw.	42%	30%	21%	8%	Als nieuwbouw beter past bij de wensen van inwoners en ondernemers, mag dat ten koste gaan van historische gebouwen.
We geven toerisme de ruimte omdat dat goed is voor de economie, ook als dat overlast geeft voor inwoners.	6%	18%	36%	40%	Het woongenot van inwoners gaat vóór toerisme, ook als dat minder goed is voor de economie.
Steden moeten goed bereikbaar blijven met de auto, ook in het centrum.	28%	27%	28%	16%	Auto's mogen niet meer het centrum in, ook al betekent dit dat het centrum met de auto minder goed bereikbaar is.
Zeeland moet aantrekkelijker worden voor grote bedrijven, ook als dat ten koste gaat van landbouw en natuur.	7%	19%	39%	34%	We beschermen het landschap, ook als dat betekent dat er minder bedrijven en banen komen.
We bouwen vooral binnen steden en dorpen om het landschap te sparen, ook als dat minder ruimte betekent in de steden en dorpen voor groen, wandelen en fietsen.	13%	22%	45%	20%	We bouwen ook buiten steden en dorpen, zodat er binnen meer ruimte blijft voor groen, wandelen en fietsen in de steden en dorpen
We beschermen het landschap, ook als dat betekent dat er minder nieuwe woningen komen.	21%	32%	38%	9%	We bouwen nieuwe woningen, ook als dat betekent dat er stukken landschap verdwijnen.
De wegen mogen worden uitgebreid om steden en dorpen beter bereikbaar te maken, ook als dat ten koste gaat van onbebouwd gebied (zoals natuur of landbouwgrond).	12%	37%	34%	17%	De wegen mogen niet worden uitgebreid om steden en dorpen beter bereikbaar te maken, omdat dat ten koste gaat van onbebouwd gebied (zoals natuur of landbouwgrond)
Landbouwgrond moet alleen gebruikt worden voor de landbouw.	29%	24%	34%	13%	Landbouwgrond mag ook gebruikt worden voor andere functies als wonen, zonneparken of natuur.
Zonnepanelen mogen alleen op daken worden gelegd, ook als dat betekent dat we andere manieren moeten vinden om de groene energiedoelen te halen.	36%	27%	27%	10%	Zonnepanelen mogen zowel op daken als in het landschap worden geplaatst, omdat het belangrijk is om de groene energiedoelen te halen.

Noot. Respondenten zonder keuze of antwoord zijn buiten deze analyse gehouden. Dit aandeel lag bij per stelling rond de zes procent.

Bron: Leven in Zeeland, 2025

Sommige onderwerpen, zoals goedkopere huurwoningen en woningbouw met aandacht voor klimaat en milieu, worden door inwoners van alle leeftijden ongeveer even vaak genoemd.

Keuzes maken

Tot slot hebben we inwoners tien dilemma's voorgelegd, met telkens twee uitersten. Bij elk dilemma werd hen gevraagd waar hun voorkeur naar uitging. Ongeveer zes procent van de inwoners gaf geen antwoord of maakte geen keuze. Deze groep is voor de verdere analyse buiten beschouwing gelaten.

Duidelijke keuzes bij economie, leefklimaat en erfgoed

Bij een aantal dilemma's maken inwoners duidelijke keuzes: dit geldt vooral voor vragen waarin economische groei wordt afgezet tegen leefkwaliteit. Zo kiest een ruime meerderheid voor het behoud van schone lucht en rust, ook als dat betekent dat de economie minder groeit (80% voorkeur). Ook bij toerisme is de voorkeur duidelijk: inwoners vinden het woongenot belangrijker dan verdere groei van het toerisme (76% voorkeur). Daarnaast geeft een grote meerderheid de voorkeur aan het beschermen van het landschap, zelfs als dat betekent dat er minder bedrijven en banen komen (73% voorkeur).

Ook bij cultuurhistorie en het plaatsen van zonnepanelen zijn de keuzes eenduidig. Veel inwoners vinden dat gebouwen met cultuurhistorische waarde behouden moeten blijven (71% voorkeur). Daarnaast is er een duidelijke voorkeur voor het plaatsen van zonnepanelen op daken in plaats van in het landschap (respectievelijk 63% en 37% voorkeur).

Minder uitgesproken voorkeuren bij ruimtegebruik en mobiliteit

Bij dilemma's over ruimtegebruik en bereikbaarheid zijn de meningen meer verdeeld. Zo zijn inwoners minder eensgezind over de vraag of stedelijke centra autoluw moeten worden of goed bereikbaar moeten blijven met de auto (respectievelijk 44% en 56% voorkeur). Ook bij woning- en wegenbouw is er geen duidelijke meerderheid voor één richting.

Inwoners zijn terughoudend als het gaat om het opgeven van onbebouwd gebied, zoals natuur, landbouwgrond en landschap, voor nieuwe woningen en wegen. Wel lijken meer inwoners de voorkeur te geven aan bouwen buiten de bestaande steden en dorpen, zodat er binnen ruimte blijft voor groen en recreatie (65% voorkeur).

Conclusie

In dit venster is onderzocht hoe inwoners van Zeeland de algemene situatie in de provincie ervaren en welke keuzes zij belangrijk vinden met het oog op de toekomst. De manier waarop inwoners Zeeland nu waarderen, geeft daarmee ook een indicatie van welke kwaliteiten zij willen behouden en op welke punten zij verbetering noodzakelijk achten richting de toekomst.

Ongeveer de helft van de inwoners vindt dat Zeeland de goede kant opgaat, al is het aandeel inwoners dat negatieve ontwikkelingen ziet toegenomen ten opzichte van vier jaar geleden. Over het algemeen zijn inwoners positief over het landschap, de Zeeuwse samenleving en de economie. Rust, ruimte en groen worden vaak genoemd

als kernkwaliteiten van de provincie, evenals vriendelijkheid en saamhorigheid tussen inwoners. Tegelijkertijd ervaren inwoners ook knelpunten. Bereikbaarheid wordt het vaakst genoemd, waarbij vooral het openbaar vervoer en de kwaliteit van verbindingen aandacht vragen. Daarnaast maken inwoners zich zorgen over de betaalbaarheid van wonen, het woningtekort en de druk van toerisme op de lokale leefbaarheid.

Met het oog op de toekomst geven inwoners richting 2050 vooral prioriteit aan voldoende en betaalbare woonruimte en goede zorg voor ouderen. Hoewel het woningtekort in heel Zeeland als belangrijk wordt gezien, is de wens om het woningtekort aan te pakken iets minder groot in Zeeuws-Vlaanderen. In de gemeenten Sluis, Hulst en Terneuzen hechten inwoners juist relatief meer belang aan het versterken van lokaal ondernemerschap. Verder laten de resultaten zien dat inwoners bij toekomstige keuzes vaker het behoud van leefklimaat laten prevaleren boven economische groei. Dit komt onder andere naar voren bij toerisme: inwoners erkennen het economische belang, maar vinden dat verdere groei niet ten koste mag gaan van het landschap en de leefbaarheid. Over ruimtegebruik bij woning- en wegenbouw zijn de meningen minder uitgesproken; inwoners onderschrijven het belang van woningbouw, maar willen natuur en landbouwgrond niet zomaar opofferen.

De uitkomsten bieden enkele denkrichtingen voor beleid. De hoge waardering voor landschap en de natuurlijke omgeving laat zien dat deze kwaliteiten als belangrijke uitgangspunten gelden bij toekomstige ruimtelijke keuzes. Tegelijkertijd maakt de brede steun voor woningbouw

duidelijk dat ontwikkeling onvermijdelijk is. Dit kan betekenen dat woningbouwopgaven vooral vragen om zorgvuldige inpassing, waarbij rekening wordt gehouden met bestaande bebouwing en met het karakter en de identiteit van het Zeeuwse landschap.

Daarnaast komt uit de resultaten een dubbel beeld naar voren als het gaat om wonen in landelijk gebied. Inwoners waarderen de rust en ruimte van Zeeland sterk, terwijl zij tegelijkertijd veel belang hechten aan een goede bereikbaarheid van voorzieningen en verbindingen met andere regio's. Verbeteringen in bereikbaarheid kunnen bijdragen aan een betere toegankelijkheid van voorzieningen en kunnen daarmee ook de aantrekkelijkheid van de regio vergroten. Dit roept de vraag op hoe deze gewenste verbetering kan samengaan met het behoud van rust en ruimte. De resultaten laten daarmee zien dat keuzes rond bereikbaarheid en mobiliteit nauw samenhangen met bredere afwegingen over leefbaarheid, groei en de gewenste ontwikkeling van Zeeland richting de toekomst.

Referenties

CBS Statline (2025). *Regionale Monitor Brede Welvaart, thema*. Geraadpleegd op 5 januari 2026 van <https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/regionale-monitor-brede-welvaart/thema>

Overleg Zeeuwse Overheden (2025). *Zeeland 2050: bouwen aan de delta van de toekomst*. Toekomstperspectief. Geraadpleegd op 2 februari 2026 van https://zeeland2050.nl/sites/default/files/2025-07/magazine_zeeland_2050.pdf